

Tromsø kommune
Rådhuset, Postboks 6900, Langnes
9299 TROMSØ

ÁŠŠI/SAK
17/5356 - 40

MIN ČUJ./VÁR REF.
19/21656

DIN ČUJ./DERES REF.
41142/19 16/5231

BEAIVI/DATO
29.08.2019

Innsigelse til plan 1879, detaljreguleringsplan for Finnheia alpinlandsby, Tromsø kommune

Innledning

Sametinget reiser herved innsigelse til plan 1879, detaljreguleringsplan for Finnheia alpinlandsby (planforslag av 03.07.2019). Innsigelsen gjelder automatisk fredete samiske kulturminner og kulturmiljø samt samisk kultur og næring og er hjemlet i kulturminneloven § 3 og plan- og bygningsloven § 5-4. Den gjelder planen som helhet og den omfattende utbyggingen av fritids- og turistbebyggelse og infrastruktur på Rávdnjemuotki/Finnheia ved Håkøybotn på Sállir/Kvaløya. Området er i dag et natur- og friluftsområde uten vesentlige inngrep.

Området er kritisk viktig både for dagens og for framtidig reindrift på Sállir/Kvaløya. Den tradisjonelle reindriften, som har stor betydning for opprettholdelse av den samiske kulturen i området, vil bli vesentlig rammet. Planforslaget har omfattende og vesentlige konsekvenser for samisk kultur som etter Sametingets syn ikke er tilstrekkelig utredet. Sametinget ber Tromsø kommune om å gjennomføre en tilleggs-utredning etter FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 for å avklare vilkårene for fortsatt reindrift i det aktuelle området og på Sállir/Kvaløya. Vi ber om at utredningen innbefatter samisk kulturarv og ser på den tradisjonelle reindriften historiske tilknytning til Finnheiaområdet. Vi ber om at man ser på de samlede konsekvensene av planforslaget for den tradisjonelle reindriften og reindriften kulturarv, sett i sammenheng og i sum med andre inngrep på Sállir/Kvaløya.

Planforslaget representerer konflikt med en stor og velbevart automatisk fredet sommerboplass som ligger i sine opprinnelige omgivelser på toppen av Rávdnjemuotki/Finnheia (Askeladden-ID 240989), i et intakt reindriftssamisk kulturlandskap. Sommerboplassen består av minst 43 automatisk fredete samiske kulturminner. Samlet utgjør de minst 15 komplette gamleboplasser omgitt av reingjerdeplasser. NIKUs konsekvensutredning for kulturminner og identitet konkluderer med at lokaliteten representerer et sjeldent kulturmiljø med svært høy verneverdi, i tråd med Sametingets vurdering. For det samiske folk har sommerboplassen svært stor betydning i forhold til samisk kulturarv og historie, jf. henvendelse fra daværende sametingspresident Sven-Roald Nystø til daværende miljøvernminister Børge Brende i 2002 (brev av 29.11.2002). Den har også høy identitetsverdi, ikke minst for de reindriftssamiske tradisjonsbærerne på norsk og svensk side som har slektsmessig tilknytning og muntlige overleveringer om stedet.

Arctic Center tar sikte på å bruke de samiske kulturminnene i formidlingssammenheng overfor brukerne av senteret. Dette vil på ingen måte kunne råde bot på det faktum at det reindriftssamiske kulturlandskapet på Finnheia vil bli varig endret og i realiteten forsvinne hvis planene gjennomføres. Kulturminnene vil miste sin sammenheng med omgivelsene og bli utsatt for et press fra ferdsel og aktivitet som ikke er sammenlignbart med dagens situasjon, og heller ikke ved hva som vil være tilfelle ved en realisering av alpinanlegget alene.

Kulturminnene ligger i et landskap som har vært forvaltet av reindriftssamer og brukt av reinen i uminnelig tid. Den tradisjonelle reindriftssamiske tilnærmingen til naturen har vært at man skal etterlate minst mulig spor etter seg. Det som ikke lenger har vært i bruk, av boliger eller annet, har naturen fått ta tilbake. Dette landskapet med minst mulig menneskeskapte spor har reinen fått prege. Reinen bidrar i lag med andre beitedyr til at de gamle reingjerdeengene og reintråkkene på Finnheia blir holdt åpne og vedlikeholdt. Reinen og de reindriftssamiske tradisjonsbærerne med sine kunnskaper om stedet gjør Finnheia til et levende samisk landskap.

Saksgang

Sametinget har gitt uttalelser til planarbeidet i forbindelse med høring av planprogrammet (brev av 22.12.2017) og varsel om planoppstart (26.01.2018). Vi har hatt en rekke møter med Tromsø kommune og forslagsstiller Arctic Center og vært på to fellesbefaringer til sommerboplassen på Finnheia (sommeren 2018 med Arctic Center, Arkitektkontoret Amundsen og NIKU og nå i sommer med Arctic Center, Arkitektkontoret Amundsen og Tromsø kommune).

Allerede på første møte i saken, på planforum 09.11.2017, påpekte Sametinget at planen hadde konflikt-potensiale i forhold til automatisk fredete samiske kulturminner og reindrift, og viste til innsigelser i forbindelse med tidligere planarbeid (gjeldende reguleringsplan 906 fra 1988). Vi påpekte behov for konsekvensutredninger på disse områdene og for § 9-undersøkelser etter kulturminneloven (jf. våre brev av 22.12.2017 og 26.01.2018).

§ 9-undersøkelsene ble gjennomført sommeren 2018 og besto av et arkeologisk feltarbeid og en intervjuundersøkelse på norsk og svensk side. Det arkeologiske feltarbeidet innbefattet hele planområdet for plan 1879 og hele sommerboplassen, som på det tidspunkt lå både innenfor og utenfor planområdet. Innenfor planområdet gjorde vi kontrollregistrering av tidligere kjente kulturminner og et systematisk søk etter hittil ukjente kulturminner. Utenfor planområdet konsentrerte vi oss om oppmåling og kartfesting av tidligere registreringer. Sametinget registrerte i alt 46 automatisk fredete kulturminner i løpet av feltarbeidet, hvorav 43 på sommerboplassen. Resultatene av feltarbeid og intervjuundersøkelse er publisert i Sametingets rapport *Kulturminneundersøkelser Rávdnjevággi/Finnheia, Sállir/Kvaløya, Tromsø kommune, geassi/sommeren 2018* (ved Stine Benedicte Sveen og Elin Anna Labba). Rapporten er tilgjengelig på Sametingets hjemmeside (<https://www.sametinget.no/Soek?search=Finnheia>) og foreligger også i trykt utgave.

Sametingets § 9-undersøkelse er lagt til grunn for NIKUs konsekvensutredning om kulturminner og identitet i forbindelse med planen som nå er på høring. Planarbeidet for plan 1879 Finnheia alpinlandsby har pågått parallelt med planarbeidet for detaljreguleringsplan 1875, nedre del av Arctic Center. § 9-undersøkelsen omfattet begge planene. Sametinget har reist innsigelse til plan 1875 i forhold til et planlagt skitrekk opp til Finnheia (vårt brev av 31.08.2018). Innsigelsen er fortsatt ikke løst.

Føring fra departementet i planarbeidet

Sametinget vil peke på noen prinsipielle vurderinger fra nasjonale myndigheter når det gjelder de automatisk fredete kulturminnene på Finnheia og reindriften i området.

I forbindelse med planarbeidet på 1980-tallet (gjeldende reguleringsplan 906) gikk man fra daværende sektormyndigheter i mot planen i forhold til den automatisk fredete sommerboplassen på Finnheia og reindriftsinteressene. Miljøverndepartementet stadfestet likevel planen, men la til grunn at kulturminnene skulle bevares og reindriften fortsatt bestå etter realisering av planen. Hensynet til kulturminner og reindrift skulle avklares på detaljplannivå (brev fra Miljøverndepartementet av 02.02.1988, jf. brev til Sametinget fra Riksantikvaren av 18.01.2018). Det ble forutsatt at «det under den videre bearbeiding og gjennomføring av planen skjer slike tillempinger at ulemper som følger av planen blir redusert mest mulig»(brev av 02.02.1988).

Da arbeidet med bebyggelsesplaner for Arctic Center tok til på begynnelsen av 2000-tallet, viste det seg at dette ikke var tatt til følge. De nye planene innebar også 400 fritidsboliger og helårsdrift av anlegget. Daværende sametingspresident Sven-Roald Nystø henvendte seg i tidligere nevnte brev til daværende miljøvernminister Børge Brende og uttrykte bekymring for at dette representerte en betydelig forverring for samiske kulturminner og reindrift i Finnheiaområdet. Presidenten understreket at utbyggingsplanene var «i meget sterk konflikt med samiske interesser generelt og reindriftsinteressene og samiske

kulturminneverninteresser spesielt. Generelt dreier det seg om vern av det samiske folks historie og kulturarv. Det er meget viktig at slike verdifulle kulturhistoriske områder blir vernet og ivarettatt for fremtidige generasjoners samer. Jeg vurderer området som svært viktig» (brev av 29.11.2002, jf, vårt brev av 22.12.2017).

I sitt svar viste miljøvernminister Brende til korrespondanse med Arctic Center: «Avslutningsvis viser jeg til opplysninger i brev av 14. desember 2002 fra Arctic Center (...) hvor det framgår at det pågående bebyggelsesplanarbeid kun omfatter 1. byggetrinn. I brevet peker Arctic Center på at realiseringen av 1. byggetrinn ikke er avhengig av at resten av prosjektet blir realisert. Dette tiltaket er ifølge utbygger basert på det lokale marked og er ikke avhengig av at hotell, konferansesenter, badeland og lignende blir realisert. Det er heller ikke avhengig av at areal omreguleres og 400 hytter/fritidshus bygges» (brev av 18.02.2003).

I forbindelse med det pågående planarbeidet har Arctic Center, i møter med Sametinget så vel som i media, gitt uttrykk for at realiseringen av alpinlandsbyen er en nødvendighet for å kunne finansiere alpinanlegget. Hytteutbyggingen har etter deres eget utsagn hele tiden vært forutsatt fra deres side. Sametinget må imidlertid forholde seg til de opplysninger som har vært gitt fra Arctic Center på nasjonalt nivå tidligere i planprosessen, og som har blitt utslagsgivende for Sametingets og øvrige myndigheters vurderinger og vedtak i forhold til prosjektet som helhet.

Innsigelse i forhold til samisk kultur og næringsutøvelse

Sametinget reiser med hjemmel i plan- og bygningsloven § 5-4 innsigelse til plan 1879. Dette med bakgrunn i at en gjennomføring av planen vil ha vesentlig negativ betydning for samisk kultur og næring. Den tradisjonelle reindriften, som har stor betydning for opprettholdelse av den samiske kulturen i området, vil bli vesentlig rammet av tiltaket. I tillegg vil et helhetlig kulturmiljø med reindriftsamiske kulturminner som har stor betydning for reindriften sin identitet og tilknytning til området, bli rammet av utbyggingen.

Innsigelsen ble varslet i vår uttalelse til planprogrammet 22.12.2017. Vi påpekte at det kunne bli aktuelt for Sametinget å reise innsigelse til planen dersom: 1) konsekvensene for reindriften ikke ble tilstrekkelig utredet 2) det viste seg at den planlagte utbyggingen fikk vesentlige konsekvenser for reindriften eller bidro til at reinbeitedistriktet eller siidaen ikke kunne fortsette å drive en bærekraftig drift. I tillegg mente vi det burde utredes i hvilken grad det fortsatt ville være regningssvarende drift for distriktet om Arctic Center ble realisert.

I Kvaløy reinbeitedistrikt driver man reindrift på en øy med mye alpint landskap, mye utbygging og aktivitet knyttet til Tromsø by, samt store eksisterende inngrep i beitelandet (Kvitfjell – Rødfjell vindkraftverk). Også klimaendringer bidrar til å redusere beiteareal. Dette innebærer et stort press på reindriften i distriktet og økt avhengighet av områdene som fortsatt har gode og sammenhengende beiter, slik som på Finnheia.

Ut fra konsekvensutredningen som Ecofact har utarbeidet, vil reindriften utvilsomt bli rammet av tiltaket. Det vises blant annet til at flyttleien mot Grønlibruna vil bli stengt gjennom den planlagte hytte- og turistbebyggelsen på Finnheia. Sametinget minner om at det i følge reindriftsloven § 22 ikke er tillatt å stenge en flyttleie for rein. Utreder peker videre på at tiltaket kommer i tillegg til betydelige eksisterende arealinngrep på Kvaløya, slik som vindkraftverket på Kvitfjell – Rødfjell. Arnesen anbefaler en utredning etter FN-konvensjonen SP (sivile og politiske rettigheter) artikkel 27 som følge av stor samlet belastning.

Sametinget støtter en slik utredning og minner om at vi allerede i 2002 understreket viktigheten av å sikre fortsatt reindrift i området, i henhold til Grunnloven § 110 a og folkerettslige bestemmelser (bl.a. SP, artikkel 27). Dette var på rikspolitisk plan, gjennom nevnte henvendelse fra sametingspresident Nystø til miljøvernminister Brende (brev av 29.11.2002). Den samlede belastningen av eksisterende utbygging på Sáallir/Kvaløya er allerede stor. Sametinget mener at en utbygging av fritids- og turistbebyggelse i et slikt omfang som ved Finnheia vil true det samiske natur- og kulturgrunnlaget, og vil kunne overstige terskelen for at reindriften i området vil kunne utøve sin kultur.

Sametinget ber derfor Tromsø kommune om å gjennomføre en tilleggsutredning etter FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 for å avklare vilkårene for fortsatt reindrift i det aktuelle området. Vi ber om at utredningen innbefatter samisk kulturarv og ser på den tradisjonelle reindriften sin historiske tilknytning til Finnheiaområdet. Vi ber om at man ser på de samlede konsekvensene av

planforslaget for den tradisjonelle reindrifta og reindriftas kulturarv, sett i sammenheng og i sum med andre inngrep på Sállir/Kvaløya.

Sametinget er av den oppfatning at saken ikke er godt nok utredet etter konsekvensutredningsforskriften § 21. Dette innebærer at Tromsø kommune ikke har tilstrekkelig grunnlag for å kunne ta stilling til om et planvedtak vil være i strid med de folkerettslige bestemmelsene etter FN SP artikkel 27. For å avklare de spørsmål som nevnte konvensjonsbestemmelser reiser, er det etter Sametingets vurdering nødvendig å utrede konsekvensene et eventuelt planvedtak vil få for begge siidaene i Kvaløya reinbeitedistrikt.

I vår uttalelse til planprogrammet skrev vi følgende: «Vi forventer at den berørte siidaen får en reell mulighet til å bidra i arbeidet med konsekvensutredningen. Vi forventer videre at de gis anledning til informert samtykke i avgjørelser som angår deres drift og at det ev. utformes avbøtende tiltak i samarbeid med siidaen om det skulle være enighet om dette» (brev av 22.12.2017).

I konsekvensutredningen for reindrift er kun den ene siidaen i Kvaløya reinbeitedistrikt, ved siidaandelsleder Risten Turi Aleksandersen og Reilulf Aleksandersen, oppgitt som muntlige kilder. Tromsø kommune er i uttalelse fra siidaandelsleder Per Lars Kittil til planen gjort kjent med at han anser sin tidligere inngåtte avtale om erstatning med Arctic Center som ugyldig i forhold til det foreliggende planforslaget (brev av 26.07.2019). Vi kan ikke ut fra dokumentene til planen se at Per Lars Kittil som berørt part har fått medvirke i konsekvensutredningen. Det er også vanskelig å se om noen av partene har fått bidra til å foreslå eventuelle avbøtende tiltak.

Utrednings- og konsultasjonskravet etter SP artikkel 27, jf. artikkel 1 er forutsettende kriterier for å kunne foreta en konkret vurdering av om et tiltak kan innebære sannsynlighet for nekting eller vesentlig krenking av grunnlaget for kulturutøvelsen i et område. Kriterier som a) utredningsgrunnlag b) konsultasjoner c) sumvirkninger d) avbøtende tiltak og e) kvalifisert interesseovervekt må inngå i en samlet vurdering av om fortsatt reindrift i området vil være regningsvarende (se f.eks. Fylkesmannens behandling av klagesak om reguleringsplan for gang- og sykkelvei i Forsøl, Hammerfest 01.11.2018 og Geir Ulfsteins rapport til Olje- og energidepartementet av 16.06.2013).

Innsigelse i forhold til samiske kulturminner og kulturmiljø

Vurdering av kulturminneverdiene

Vi viser til konsekvensutredningen om kulturminner og identitet (NIKU ved Amundsen & Nomeikaite, 31.10.2018) og Sametingets kulturminnerapport (Sveen og Labba 2018) for en utfyllende redegjørelse om kulturminneverdiene.

Konsekvensutredningen slår fast at sommerboplassen på Rávdnevággi/Finnheia (Askeladden-ID 240989) representerer et automatisk fredet kulturmiljø med stor pedagogisk verdi, identitetsverdi og vitenskapelig verdi og svært stor verneverdi: «Kulturmiljøet utgjør et helhetlig miljø som er karakteristisk for samiske/ etniske grupper og som er sjeldent/unikt (...) Kulturlandskapet rundt kulturmiljøet vurderes å ha svært stor verdi for reindrift og friluftsliv og har kulturhistorisk kontinuitet. Verdien ligger i helheten og sammen-hengen, og i det mangfold av samiske kulturminner som er representert innenfor området» (Amundsen & Nomeikaite 2018).

Dette er i tråd med Sametingets vurderinger (Sveen & Labba 2018) og vurderingene tidligere forvaltningsmyndighet Tromsø museum gjorde av sommerboplassen på 1980-tallet, i forbindelse med det første planarbeidet. Tromsø museum tok til orde for en områdefredning for å sikre landskapsverdiene (brev til Tromsø kommune av 14.03.1983, jf. vårt brev av 22.12.2017).

Sommerboplassen i Rávdnevággi/på Finnheia er kjent gjennom beskrivelser i flere historiske og etnografiske kilder. Den ble brukt fram til 1922, da befolkningen ble tvangsflyttet til Sverige som resultat av reinbeitekonvensjonen av 1919. Tvangsflyttingen var en traumatisk hendelse som har satt dype spor. Sommerboplassen har stor verdi for etterkommerne, som besøker den årlig, formidler slektshistorie til neste generasjon og vedlikeholder båndene til norsk side. Også for Kittifamilien på Sállir/Kvaløya representerer sommerboplassen nær slektshistorie. I tillegg er det folk i bygdene rundt Finnheia, slik som i Håkøybotn, som har et forhold til sommerboplassen gjennom tidligere generasjoners vennskap og handel med familiene som bodde der (Sveen & Labba 2018).

Sommerboplassen ble brått forlatt. Beboerne måtte forlate hjem, båter og eiendeler og kom aldri mer tilbake. Nettopp dette brå opphøret i bruken kan forklare hvorfor sommerboplassen er så godt bevart, med et stort antall tydelige tuffer og reingjerdeenger og et mangfold av ulike boplassrelaterte kulturminner, slik som bakerovner, gjemmer, utendørs ildsted og kilder. En sjelden kulturminnetype som skolegamme er også representert. Alle kulturminnene er automatisk fredet. Det er hittil registrert 43 enkeltminner på sommerboplassen, og vi kjenner til flere (Sveen & Labba 2018).

Kulturminnelokaliteten er et intakt vitnesbyrd om tidligere reindriftssamisk levemåte og hverdagsliv, med kulturminner som til sammen utgjør komplette boplassmiljø og bindes sammen av gamle stier og reingjerde. Sommerboplassen er topografisk avgrenset til en høyderygge som strekker seg ca. 1,5 km tvers over Rávdnjemuotki/Straumseidet på dets høyeste punkt (Finnheia). Ryggen har slake, skrånende sider mot myrdragene som omgir den og er bevokst med åpen bjørkeskog. De gamle reingjerdeengene danner et sammenhengende, kultivert belte som strekker seg mellom og på siden av gamleboplassene (Sveen & Labba 2018). I konsekvensutredningen om naturmangfold er det påpekt at både myr- og heiområdene på Finnheia bærer preg av langvarig beitebruk (planbeskrivelsen, s. 24).

Planforslaget

Planområdet på 493 dekar er i gjeldende reguleringsplan 906 regulert til friluftsområde. Området skal bevares som naturområde og kunne brukes til skisport, friluftsliv, reindrift og tradisjonell landbruksvirksomhet. Detaljreguleringsplanen innebærer omregulering av så å si hele planområdet til byggeområder. Området skal i følge planbeskrivelsen bestå av ca. 350 frittliggende fritidsboliger og «omtrent det samme i klynger og i leilighetsbygg» (s. 93), altså til sammen rundt 700 boenheter. I saksframlegget fra kommunen er det ikke oppgitt noen maksimumsgrense for antall boenheter i den utleiebaserte turist- og fritidsbebyggelsen, kun for de private hyttene. Infrastruktur består av veier og skiløyper.

Planområdet og bebyggelsen starter nær toppen av Finnheia i vest, rett ved sommerboplassen, og strekker seg nedover åssiden mot Håkøybotn og i nordøstlig retning mot bunnstasjonen og alpinbakkene. Forslagsstiller har lagt den høyeste bebyggelsen i hver ende av planområdet. Det øverste området nærmest sommerboplassen (BFT 6-11) skal bestå av store hytter og gruppert blokkbebyggelse, såkalt tunbebyggelse. De øverste feltene (BFT 8 og 11) har bygg i flere etasjer med mønehøyde opp til 15,50 m. De private hyttene i feltene lenger ned i planområdet har til sammenligning en mønehøyde på 6 m.

Planforslaget som ble konsekvensutredet omfattet den såkalte hotelltomta på 150 dekar helt på toppen av Finnheia. Siden hotelltomta dekker deler av sommerboplassen, ville realisering av hotellplanene forutsette dispensasjonsbehandling etter kulturminneloven § 8 fjerde ledd. Tomta ble derfor tatt ut av planforslaget som er sendt på offentlig ettersyn.

For øvrig er planforslaget i følge Tromsø kommune en mellomting mellom de utredete bebyggelsesalternativene 1 og 2. Alternativ 1 representerer tett utbygging og maksimal utnyttelse av planområdet med mellom 900 og 1000 boenheter. Alternativ 2 har noe lavere utbyggingstetthet og ubebygde deler i randsonene, og omtrent halvparten så mange enheter. Arealbeslaget er i samsvar med alternativ 1. Det er i følge plankartet kun mindre områder i midtre og nedre deler av planområdet som er satt av til grøntområde. Bebyggelsesområdet BFT 6-11, som ligger nærmest sommerboplassen, er maksimalt utnyttet med bebyggelse på både nord- og sørsiden av vegen, i tråd med alternativ 1.

Konsekvensene av planforslaget for sommerboplassen (ID 240989)

Konsekvensutredningen for kulturminner og identitet påpeker at jo høyere arealutnyttelse, jo høyere negativ konsekvens. NIKU konkluderer med at utbyggingsalternativ 1 vil få "svært stor" negativ konsekvens for den automatisk fredete sommerboplassen og det reindriftssamiske kulturlandskapet, mens alternativ 2 vil få "stor" til "svært stor" negativ konsekvens (Amundsen & Nomeikaite 2018).

Forslagsstiller hevder i planbeskrivelsen at planområdet ikke berører noen kulturminner ettersom hotelltomta er tatt ut (s. 70-71). I saksframlegget fra kommunen står det at tiltak innenfor planområdet ikke vil medføre noen direkte påvirkning eller skade på kulturmiljønivå. Samtidig viser kommunen til at ut fra konsekvensutredningen synes hensynet til kulturarv vanskelig å ivareta ved realisering av de planlagte tiltakene innenfor planområdet, og at økt tilgang av mennesker erfaringsmessig fører til skade og slitasje

på kulturminner. Den første påstanden, om at tiltak i planområdet ikke vil medføre skade på kulturmiljønivå, underbygges ikke av kommunens egne vurderinger av konsekvensutredningen.

Selv om den automatisk fredete sommerboplassen på Finnheia (ID 240989) nå befinner seg utenfor planområdet, innebærer planforslaget etter Sametingets syn fortsatt svært stor negativ konsekvens for kulturminnene og kulturmiljøet. Forslagsstiller har i løpet av planprosessen for både plan 1875 og plan 1879 justert plangrenser med sikte på at planene ikke skal omfatte kulturminner. Sametinget oppfatter ikke dette slik at forslagsstiller egentlig ivaretar hensyn til kulturminnene, når planene samtidig blir gjort stadig mer omfattende og arealkrevende og rettet mot stadig større brukergrupper. Vi kan vanskelig se at dette er i tråd med departementets forutsetninger i forbindelse med stadfestingen av gjeldende reguleringsplan i 1988 og i forbindelse med oppstart av detaljplanarbeidet i 2002 (korrespondansen mellom Nystø og Brende): Kulturminnene skulle bevares, konsekvensene reduseres mest mulig og alpinanlegget kunne la seg realisere uten hyttefelt.

Den automatisk fredete sommerboplassen befinner seg rett utenfor plangrensen, på toppen av en slakt skrånende åsside, lett tilgjengelig fra alle kanter og med god utsikt. Den attraktive beliggenheten gjorde området ønsket til hotelltomt. Området vil etter alt å dømme bli et attraktivt rekreasjonsområde hvis planforslaget gjennomføres og store eksisterende friluftsområder blir omregulert til byggeområder. Det vil bli et press på området av en helt annen grad enn i dag. Ambisjonen til forslagsstiller er da også å øke tilgjengeligheten og bruken av området som helhet. Man vil "forbedre tilgangen til friluftsområdene og i stor grad øke aktivitet og avtrykk på området" (planbeskrivelsen for plan 1875, nedre del av Arctic Center).

Skadevirkningene av et planforslag begrenser seg ikke til planområdet. Også kulturminner i området rundt kan bli direkte (fysiske inngrep) og indirekte (visuelt og opplevelsesmessig, støy) påvirket (jf. Amundsen & Nomeikaite 2018). Ved en utbygging i tråd med planforslaget antas sommerboplassen på Finnheia å bli svært utsatt for skade og slitasje på kulturminner, gjennom sterk økning i ferdsel og aktivitet. Kulturmiljøet vil bli varig endret og utilbørlig skjemmet av inngrepene i de omkringliggende naturområdene som utgjør det reindriftssamiske kulturlandskapet. Dette representerer brudd på kulturminneloven § 3 om forbud mot inngrep i automatisk fredete kulturminner.

Vurdering av avbøtende tiltak

Forslagsstiller vil bidra til at kulturminnene kan bevares «på en sterkere og bedre måte» gjennom tiltak som bidrar til informasjon og evt. også istandsetting av enkelte av kulturminnene» (planbeskrivelsen, s. 89). Til forslagsstillers beskrivelse av tilstandsgraden til kulturminnene på Finnheia vil Sametinget bemerke at kulturminnene gjennomgående er svært godt bevart. Under fellesbefaringen i sommer besøkte vi blant annet gamleboplassen med to boliggammetufter som ligger i den nordlige delen av sommerboplassen og helt på toppen av Finnheia (ID 24089-3 og -4). Disse tuftene er lite synlige. De skal ha vært brent av lokalbefolkning etter tvangsflyttingen. Tilstanden til disse kulturminnene er ikke representativ for resten av sommerboplassen (jf. Sveen & Labba 2018). Etablering av moderne bål-plasser gjør skade på de to kulturminnene. Denne situasjonen kan etter Sametingets syn løses med enkle informasjonstiltak i vår regi.

Når det gjelder begrepet «omrotet», som forslagsstiller henter fra vår beskrivelse av kulturminnene (planbeskrivelsen, s. 88), er ikke dette noe vi tilskriver moderne inngrep. Det vi i rapporten og i felt har omtalt som "omrotet" i forhold til strukturer som árran/ildsted og voller i gammetuftene, er resultat av tidsdybde, av at sommerboplassen trolig har vært i bruk over et langt tidsrom. Endringer har funnet sted i organiseringen av lokaliteten, og gamle- og gjerdeplasser har vekslet på å være i bruk. Dette er noe av det som gjør sommerboplassen til et rikt kulturmiljø med høy vitenskapelig verdi og opplevelsesverdi. Det representerer ikke en tilstand som bør utbedres.

Sametinget støtter ikke forslagsstillers påstand om at dagens bruk av området ikke tar tilstrekkelig hensyn til kulturminnene grunnet manglende informasjon (planbeskrivelsen, s. 89). Situasjonen i nordenden av boplassområdet er av begrenset omfang og avspeiles ikke på resten av lokaliteten. Sommerboplassen er svært godt bevart, ligger i sitt opprinnelige miljø og besøkes av samisk befolkning, lokalbefolkning og andre som kjenner dens historie og/eller som har en tilknytning til den. At sommerboplassen har en begrenset gruppe brukere, som har kunnskap om og et forhold til stedet, utgjør de beste forutsetninger for dens framtidige vern.

Forslagsstiller ønsker å gi sine besøkende et tilbud basert på respekt og en god forståelse for den samiske historien (planbeskrivelsen, s. 93). Informasjonstiltakene vil være rettet mot et stort publikum av turister og hyttefolk uten forkunnskaper om Finnheia og uten kulturell og personlig tilknytning til stedet. Sametinget er av den oppfatning at dette på sikt vil komme til å erstatte den samiske og lokale kunnskapsoverføringen på stedet. Utbygging, skilting og tilrettelegging vil i sum virke fremmedgjørende og kulturminnene vil miste sin identitetsverdi.

Konklusjon

Sametinget vil overfor Tromsø kommune understreke samiske kulturminners egenverdi og særlige verdi for det samiske folk. Verdien for andre og den kommersielle verdien bør komme i andre rekke. Den bør ikke være eksistensberettigelsen for kulturminnene. Sommerboplassen på Finnheia ligger i et landskap så å si uberørt av inngrep, slik det har vært forvaltet av den reindriftssamiske befolkningen og lokalbefolkningen i hundrevis av år. Det er på mange måter et samisk kulturlandskap.

Av saksframlegget, plandokumentene og konsekvensutredningene framgår det med all tydelighet at terrenginngrepene som følger av det aktuelle planforslaget vil bli omfattende. Bebyggelse, veger og trafikk inn i landskapet vil endre landskapskarakteren fundamentalt. Arealutnyttelsesgraden vil dessuten være høy. Konsekvensutredningen for kulturminner konkluderer med at tiltaket i hovedsak vil skade og forringe kulturminnene og kulturlandskapet og i mindre grad bidra til å formidle kulturhistorien eller gjøre den tilgjengelig for allmennheten som en positiv effekt (Amundsen & Nomeikaite 2018, s. 77). Dette slutter kommunen seg til i saksframlegget: «Med tanke på planforslagets omfang er det begrenset med muligheter for avbøtende tiltak som kan bedre situasjonen nevneverdig». På bakgrunn av dette reiser Sametinget innsigelse til planforslaget.

Dearvvuodáiguin/Med hilsen

Andreas Stångberg
konst. ossodatdirektevra/avdelingsdirektør

Stine B. Sveen
seniorráđđeaddi/seniorrådgiver

*Dát reive lea elektrovnnalaččat dohkkehuvvon ja sáddejuvvo vuolláičállaga haga./
Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.*

Reivve vuostáiváldi / Hovedmottaker:

Tromsø kommune	Rådhuset, Postboks 6900, Langnes	9299	TROMSØ
----------------	-------------------------------------	------	--------

Kopijja / Kopi til:

Arctic Center As	Postboks 448	9255	TROMSØ
Fylkesmannen i Troms og Finnmark	Statens hus	9815	VADSØ
Riksantikvaren	Postboks 8196 Dep.	0034	OSLO
Romssa fylkkasuohkan - Troms fylkeskommune	Postboks 6600	9296	Tromsø